

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ

Vedic Literature of Ancient India

ଉପନିଷଦ

(ଉପନିଷତ୍)

Upanishad / उपनिषद्

୧୦୮ ଉପନିଷଦ (ଭାଗ - ୧)

108 Upanishad (Part – 1)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଉପଦେଷ୍ଟା

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟୋଷ କୁମାର ମିଶ୍ର

ସଂପାଦକ, ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭା, ଓଡ଼ିଶା ଶାଖା

ବେଦ ଉପନିଷଦ

ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ 'ବେଦ ଯୁଗ'ର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଉପନିଷଦ 'ଷଦ' ଶବ୍ଦରୁ ଆସିଅଛି, ଷଦ ଅର୍ଥାତ 'ବସିବା', ଏଥିରେ ପୂର୍ବରେ 'ଉପ' ଓ 'ନି' କୁ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ଅର୍ଥାତ 'ଉପ' ର ଅର୍ଥ ପାଖରେ , 'ନି' ର ଅର୍ଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ, ତେଣୁ ଉପ-ନି-ଷଦ, ଯାହାର ଅର୍ଥ ହେଲା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସିବା, ଅର୍ଥାତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ପଣ ସହିତ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ବେଦର ଶେଷ ଭାଗ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା । ଉପନିଷଦକୁ ବେଦର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତର ବା ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଯେହେତୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ବେଦର ଅନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଏହାକୁ 'ବେଦାନ୍ତ' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ 'ଆତ୍ମବିଦ୍ୟା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏହାକୁ ଅନେକ ଗବେଷକ ବା ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀମାନେ ଅନେକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି ଯଥା – 'ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ' ଏହାକୁ 'ଆତ୍ମ ଓ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା' କହିଛନ୍ତି, 'ମାକ୍ଷ ମୁଲ୍ଲେର୍' ଓ 'ପାଉଲ୍ ଦେଉସାନ୍' ଏହାକୁ 'ଗୁପ୍ତ ଶିକ୍ଷା', ଓ 'ପାଟ୍ରିକ୍ ଓଲିଭେଲ୍ଲେ' 'ଲୁକ୍କାୟିତ ଅର୍ଥ', ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଶିଷ୍ୟ ମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ଶିକ୍ଷା ଓ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଠିକ ରହୁଥିଲା, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଉପନିଷଦ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳୁଥିଲା । ସେଇଥିପାଇଁ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କୁ "ଗୁପ୍ତ ବିଦ୍ୟା" କୁହାଯାଏ ।

ଇତିହାସକାର ଓ ଗବେଷକ ମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦରେ ସମୁଦାୟ ୧୦୮ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ଏହିସବୁ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦ ଅଧୀନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଓ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଅନୁସାରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ବିଭକ୍ତିକରଣର ପଦ୍ଧତି ଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ । ଅର୍ଥାତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ମୁଖ୍ୟ, ସାମାନ୍ୟ, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଶୈବ, ଓ ଯୋଗ ଉପନିଷଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅଛି । (ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଟେବୁଲ୍‌ରେ ଏହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ ପାଇ ପାରିବେ)

ଏସବୁ ଉପନିଷଦ ଭିତରୁ ଦଶୋପନିଷଦ, ଅର୍ଥାତ ୧୦ଟି ଉପନିଷଦକୁ 'ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ' ଭାବରେ ମାନନ୍ତି, ଏଥିରେ, ପରେ ଆଉ ୩୫ଟି ଉପନିଷଦ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ୧୩୫ଟି କରିଦିଆଗଲା । ତେଣୁ ୧୩୫ଟି ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ - (ଦଶୋପନିଷଦ) - ଈଶ, କେନ, କଠ, ପ୍ରଶ୍ନ, ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଐତରେୟ, ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ ଓ ବୃହଦାରଣ୍ୟକ, (ଅତିରିକ୍ତ) - କୌଷୀତକି, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର ଓ ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ ।

ବେଦ - ଉପନିଷଦ ସଂଗଠନ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ନ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଉକ୍ ବେଦ	୧୦	ଐତରେୟ, କୌଷୀତକି	ଆତ୍ମବୋଧ, ମୁକ୍ତଲ	ନିର୍ବାଣ	ତ୍ରିପୁରା, ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବହୁତ,	-	ଅକ୍ଷମାଳିକା	ନାଦବିନ୍ଦୁ
ସାମବେଦ	୧୨	ଛାନ୍ଦୋଗ୍ୟ, କେନ	ବକ୍ରସୂତୀ, ମହା, ସାବିତ୍ରୀ,	ଆରୁଣେୟ, ମୈତ୍ରେୟ, ସଂନ୍ୟାସ, କୁଷ୍ଠିକା	-	ବାସୁଦେବ, ଅବ୍ୟକ୍ତ	ରୁଦ୍ରାକ୍ଷଜୀବା ଲ, ଜବାଳି	ଯୋଗଚୂଡ଼ାମଣି, ଦର୍ଶନ
କୃଷ୍ଣ ଯଜୁର୍ବେଦ	୩୨	କଠ, ତୈତ୍ତିରୀୟ, ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱତର, ମୈତ୍ରାୟଣୀୟ,	ସର୍ବସାର, ଶୁକରହସ୍ୟ, ସ୍ୱୟ, ଗର୍ଭ, ଶାରୀରକ, ଏକାକ୍ଷର, ଅକ୍ଷି	ବ୍ରହ୍ମ, ଅବଧୂତ, କଠଶ୍ରୁତି	ସରସ୍ୱତୀ ରହସ୍ୟ	ନାରାୟଣ, କଳି ସତ୍ତରଣ	କୈବଲ୍ୟ, କାଳାଗ୍ନି ରୁଦ୍ର, ଦକ୍ଷିଣାମୂର୍ତ୍ତି, ରୁଦ୍ରହୃଦୟ, ପଞ୍ଚବ୍ରହ୍ମ	ଅମୃତବିନ୍ଦୁ, ତେଜୋବିନ୍ଦୁ, ଅମୃତନାଦ, କ୍ଷୁରିକା, ଧାନବିନ୍ଦୁ, ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଯୋଗତତ୍ତ୍ୱ, ଯୋଗଶିଖା, ଯୋଗକୁଣ୍ଡଳିନୀ, ବରାହ
ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦ	୧୮	ଇଶ, ବୃହଦାରଣ୍ୟକ	ସୁବାଲ, ମନ୍ତ୍ରିକ, ନିରାଲମ୍ବ, ପୈଙ୍ଗଲ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମ ମୁକ୍ତିକା	ଜୀବାଲ, ଭିକ୍ଷୁକ, ତୁରୀୟାତୀତ ଅବଧୂତ, ୟାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ଶାବ୍- ୟାୟନୀୟ,	-	ତାରସାର	-	ଅଦ୍-ବୟ ତାରକ, ହଂସ, ତ୍ରିଶିଖ-ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଣ୍ଡଳ-ବ୍ରାହ୍ମଣ

ବେଦ	ସଂଖ୍ୟା	ମୁଖ୍ୟ	ସାମାନ୍ୟ	ସନ୍ଧ୍ୟାସ	ଶାକ୍ତ	ବୈଷ୍ଣବ	ଶୈବ	ଯୋଗ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	୩୨	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ,	ଆତ୍ମା, ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର	ଆଶ୍ୱମେଧ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରବ୍ରହ୍ମ,	ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ	ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୃଦୟୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼	ଅଥର୍ବସିରସ, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଳ, ଶରଭ, ଭୃଗୁଜାବାଳ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବ ଶୀର୍ଷ	ଶାନ୍ତିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ
ସମୁଦାୟ	୧୦୮	୧୩	୨୧	୧୯	୮	୧୪	୧୩	୨୦

ପ୍ରୀୟ ପାଠକ,

ବିଭିନ୍ନ ସୂତ୍ରରୁ ଉପଲବ୍ଧ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ତର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ଏହା ଭୁଲ୍ କିମ୍ବା ତୃଟିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ଏହା କେବଳ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂସ୍କରଣ ଅଟେ । ଏହି ଉପନିଷଦ ସଂସ୍କରଣରେ ୧୯୪୮ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ "ଇଶାଦି ବିଂଶୋତ୍ତରଶତୋପନିଷଦଃ" ପୁସ୍ତକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ।

ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ସାବଧାନ, ଓ ଯତ୍ନର ସହିତ ଓଡ଼ିଆରେ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଭୁଲ୍ ବା ତୃଟି ରହିଥାଇପାରେ, ଯଦି କିଛି ତୃଟି ରହିଯାଇଥାଏ, ତାହା ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ଜ୍ଞାନଲିପ୍ତ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ, ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୧୦.୦୯.୨୦୨୧

ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା

ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦ

(Principal Upanishad)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରଶ୍ନୋପନିଷଦ

(Prashnopanishat / Prashnopanishad)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ମୟ ମିଶ୍ର

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦକ

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,

ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ଶ୍ରୀ ଚିନ୍ମୟ ମିଶ୍ର

ରୁଗୁଡିବେଡା, ଠାକୁରମୁଣ୍ଡା,

ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ଓଡ଼ିଶା

chinmaymishra55@gmail.com

ପ୍ରଶ୍ନୋପନିଷଦ୍ / ପ୍ରଶ୍ନୋପନିଷଦ / ପ୍ରଶ୍ନ ଉପନିଷଦ

।। ଅଥଃ ପ୍ରଶ୍ନୋପନିଷଦ୍ ।।

ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣେଭିଃ ଶୁଣ୍ଠୟାମ ଦେବା ଭଦ୍ରଂ ପଶ୍ୟେମାକ୍ଷତିର୍ଯଜତ୍ରାଃ ।
ସ୍ଥିରୈରଙ୍ଗୈସ୍ତୁଷ୍ଟୁବାଂସସ୍ତନୁଭିର୍ବ୍ୟଶେମ ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ ॥
ସ୍ୱସ୍ତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃଜଗ୍ରବାଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନଃ ପୁଷା ବିଶ୍ୱବେଦାଃ ।
ସ୍ୱସ୍ତି ନସ୍ତାର୍ଷ୍ୟା ଅରିଷ୍ଟନେମିଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନୋ ବୃହସ୍ପତିର୍ଦଧାତୁ ॥
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

।। ଅଥଃ ପ୍ରଥମଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ।।

ଓଁ ସୁକେଶା ତ ଭାରଦ୍ୱାଜଃ ଶୈବ୍ୟଶ୍ଚ ସତ୍ୟକାମଃ ସୌର୍ଯ୍ୟୟଣୀ ତ ଗାର୍ଗ୍ୟଃ
କୌସଲ୍ୟଶ୍ଚାଶ୍ୱଲାୟନୋ ଭାର୍ଗବୋ ବୈଦର୍ଭିଃ କବନ୍ଧୀ କାତ୍ୟାୟନସ୍ତେ ହୈତେ
ବ୍ରହ୍ମପରା ବ୍ରହ୍ମନିଷ୍ଠାଃ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମାନୈଷମାଶା ଏଷ ହ ବୈ ତସୂର୍ବଂ
ବକ୍ଷ୍ୟତୀତି ତେ ହ ସମିପ୍ରାଣୟୋ ଭଗବନ୍ତଂ ପିତୃଲୀଦମୁପସନ୍ନାଃ ॥ ୧.୧॥

ତାନ୍ ହ ସ ରକ୍ଷିତୁବାଚ ଭୂୟ ଏବ ତପସା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ଶ୍ରବୟା
ସଂବସୂରଂ ସଂବସୂ୍ୟଥ ଯଥାକାମଂ ପ୍ରଶ୍ନାନ୍ ପୃଚ୍ଛତ ଯଦି
ବିଜ୍ଞାସ୍ୟାମଃ ସର୍ବଂ ହ ବୋ ବକ୍ଷ୍ୟାମ ଇତି ॥ ୧.୨॥

ଅଥ କବନ୍ଧୀ କାତ୍ୟାୟନ ଉପେତ୍ୟ ପପ୍ରୁଚ୍ଛ
ଭଗବନ୍-କୁତୋ ହ ବା ଇମାଃ ପ୍ରଜାଃ ପ୍ରଜାୟନ୍ତ ଇତି ॥ ୧.୩॥

ତସ୍ମୈ ସ ହୋବାଚ ପ୍ରଜାକାମୋ ବୈ ପ୍ରଜାପତିଃ ସ ତପୋଃତପ୍ୟତ
ସ ତପସ୍ତପ୍ତା ସ ମିଥୁନମୁପାଦୟତେ ।
ରୟିଂ ଚ ପ୍ରାଣଂ ଚେତ୍ୟେତୌ ମେ ବହୁଧା ପ୍ରଜାଃ କରିଷ୍ୟତ ଇତି ॥ ୧.୪॥

ଆଦିତ୍ୟୋ ହ ବୈ ପ୍ରାଣୋ ରୟିରେବ ଚନ୍ଦ୍ରମା ରୟିର୍ବା ଏତସ୍ତର୍ବଂ
ୟନ୍ନୂର୍ତଂ ଚାମୂର୍ତଂ ଚ ତସ୍ମାନ୍ନୂର୍ତ୍ତରେବ ରୟିଃ ॥ ୧.୫॥

ଅଥାଦିତ୍ୟ ଉଦୟନ୍ୟତ୍-ପ୍ରାଚୀଂ ଦିଶଂ ପ୍ରବିଶତି ତେନ ପ୍ରାଚ୍ୟାନ୍ ପ୍ରାଣାନ୍ ଋଶିଷୁ
ସଂନିଧତ୍ତେ ଯଜ୍ଞକ୍ଷିଣାଂ ଯତ୍-ପ୍ରତୀଚୀଂ ଯଦୁଦୀଚୀଂ ଯଦଧୋ ଯଦୂର୍ଧ୍ଵଂ
ୟଦନ୍ତରା ଦିଶୋ ଯସ୍ତର୍ବଂ ପ୍ରକାଶୟତି ତେନ ସର୍ବାନ୍ ପ୍ରାଣାନ୍ ଋଶିଷୁ ସଂନିଧତ୍ତେ ॥ ୧.୬॥

ସ ଏଷ ବୈଶ୍ଵାନରୋ ବିଶ୍ଵରୂପଃ ପ୍ରାଣୋଽଗ୍ନିରୂଦୟତେ ।
ତଦେତଦୃତାତ୍ମ୍ୟକ୍ତମ୍ ॥ ୧.୭॥

ବିଶ୍ଵରୂପଂ ହରିଶଂ ଜାତବେଦସଂ ପରାୟଣଂ ଜ୍ୟୋତିରେକଂ ତପନ୍ତମ୍ ।
ସହସ୍ରରଶ୍ମିଃ ଶତଧା ବର୍ତମାନଃ ପ୍ରାଣଃ ପ୍ରଜାନାମୁଦୟତ୍ୟେଷ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ॥ ୧.୮॥

ସଂବସ୍ତରୋ ବୈ ପ୍ରଜାପତିସ୍ତସ୍ୟାୟନେ ଦକ୍ଷିଣଂ ଚୋଞ୍ଚରଂ ଚ ।
ତଦ୍ୟେ ହ ବୈ ତଦିଷ୍ଟାପୂର୍ତ୍ତେ କୃତମିତ୍ୟୁପାସତେ ତେ ଚାନ୍ତମସମେବ ଲୋକମଭିଜୟନ୍ତେ ।
ତ ଏବ ପୁନରାବର୍ତନ୍ତେ ତସ୍ମାଦେତେ ରକ୍ଷୟଃ ପ୍ରଜାକାମା ଦକ୍ଷିଣଂ ପ୍ରତିପଦ୍ୟନ୍ତେ ।
ଏଷ ହ ବୈ ରୟିର୍ଯ୍ୟ ପିତୃୟାଣଃ ॥ ୧.୯॥

ଅଥୋଞ୍ଚରେଣ ତପସା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ବିଦ୍ୟାୟାନ୍ତାନମନ୍ନିଷ୍ୟାଦିତ୍ୟମଭିଜୟନ୍ତ
ଏତଦ୍ୱୈ ପ୍ରାଣାନାମାୟତନମେତଦମୃତମଭୟମେତପୁରାୟଣମେତସ୍ଥାନ୍ ପୁନରାବର୍ତନ୍ତ
ଇତ୍ୟେଷ ନିରୋଧସ୍ତଦେଷ ଶ୍ଳୋକଃ ॥ ୧.୧୦॥

ପଞ୍ଚପାଦଂ ପିତରଂ ଦ୍ଵାଦଶାକୃତିଂ ଦିବ ଆହୁଃ ପରେ ଅର୍ଥେ ପୁରୀଷିଣମ୍ ।
ଅଥେମେ ଅନ୍ୟ ଉ ପରେ ବିଚକ୍ଷଣଂ ସପ୍ତରକ୍ତେ ପତର ଆହୁରପିତମିତି ॥ ୧.୧୧॥

ମାସୋ ବୈ ପ୍ରଜାପତିସ୍ତସ୍ୟ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଏବ ରୟିଃ ଶୁକ୍ଳଃ ପ୍ରଣସ୍ତସ୍ନାଦେତେ
ଋଷୟଃ ଶୁକ୍ଳ ଇଷ୍ଠଂ କୁର୍ବନ୍ତୀତର ଇତରସ୍ମିନ୍ ॥ ୧.୧୨॥

ଅହୋରାତ୍ରୋ ବୈ ପ୍ରଜାପତିସ୍ତସ୍ୟାହରେବ ପ୍ରାଣୋ ରାତ୍ରିରେବ ରୟିଃ ପ୍ରାଣଂ ବା ଏତେ
ପ୍ରସ୍ନନ୍ତି ଯେ ଦିବା ରତ୍ୟା ସଂଯୁଜ୍ୟନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟମେବ ତଦ୍ୟଦ୍ରାତ୍ରୋ ରତ୍ୟା ସଂଯୁଜ୍ୟନ୍ତେ ॥ ୧.୧୩॥

ଅନ୍ନଂ ବୈ ପ୍ରଜାପତିସ୍ତତୋ ହ ବୈ ତଦ୍ରେତସ୍ତସ୍ନାଦିମାଃ ପ୍ରଜାଃ ପ୍ରଜାୟନ୍ତି ଇତି ॥ ୧.୧୪॥

ତଦ୍ୟେ ହ ବୈ ତତ୍-ପ୍ରଜାପତିବ୍ରତଂ ଚରନ୍ତି ତେ ମିଥୁନମୁପ୍ସାଦୟନ୍ତେ ।
ତେଷାମେବୈଷ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଯେଷାଂ ତପୋ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଂ ଯେଷୁ ସତ୍ୟଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ॥ ୧.୧୫॥

ତେଷାମସୌ ବିରଜୋ ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ନ ଯେଷୁ ଜିହ୍ଵମନୃତଂ ନ ମାୟା ଚେତି ॥ ୧.୧୬॥

॥ ଇତି ପ୍ରଥମଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ॥

॥ ଅଥଃ ଦ୍ଵିତୀୟଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ॥

ଅଥ ହୈନଂ ଭାର୍ଗବୋ ବୈଦର୍ଭିଃ ପପ୍ରଚ୍ଛ, ଭଗବନ୍-କତ୍ୟେବ ଦେବାଃ ପ୍ରଜାଂ
ବିଧାରୟନ୍ତେ କତର ଏତତ୍-ପ୍ରକାଶୟନ୍ତେ, କଃ ପୁନରେଷାଂ ବରିଷ୍ଠ ଇତି ॥ ୨.୧॥

ତସ୍ମୈ ସ ହୋବାଚାକାଶୋ ହ ବା ଏଷ ଦେବୋ ବାୟୁରଗ୍ନିରାପଃ ପୃଥିବୀ ବାହ୍ନନଶ୍ଚକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଚ ।
ତେ ପ୍ରକାଶ୍ୟାଭିବଦନ୍ତି ବୟମେତଦ୍ଵାଶମବଷ୍ଟଭ୍ୟ ବିଧାରୟାମଃ ॥ ୨.୨॥

ତାନୁରିଷ୍ଠଃ ପ୍ରାଣ ଉବାଚ, ମା ମୋହମାପଦ୍ୟଥାହମେବୈତପୂଞ୍ଜଧାତ୍ଵାନଂ
ପ୍ରବିଭଜ୍ୟୈତଦ୍ଵାଶମବଷ୍ଟଭ୍ୟ ବିଧାରୟାମୀତି ।
ତେଽଗ୍ରଘଧାନା ବଭୂବୁଃ ॥ ୨.୩॥

ସୋଂଭିମାନାଦୁର୍ଧ୍ବମୁକ୍ତମତ ଇବ ତସ୍ମିନ୍ମୁକ୍ତାମତ୍ୟଥେତରେ ସର୍ବ
ଏବୋକ୍ତାମନ୍ତେ ତସ୍ମିନ୍ ଶ୍ଚ ପ୍ରତିଷ୍ଠମାନେ ସର୍ବ ଏବ ପ୍ରତିଷ୍ଠନ୍ତେ ତଦ୍ୟଥା
ମକ୍ଷିକା ମଧୁକରରାଜାନମୁକ୍ତାମନ୍ତଂ ସର୍ବା ଏବୋକ୍ତାମନ୍ତେ ତସ୍ମିନ୍ ଶ୍ଚ ପ୍ରତିଷ୍ଠମାନେ
ସର୍ବା ଏବ ପ୍ରାତିଷ୍ଠନ୍ତ ଏବଂ ବାହ୍ନନଷ୍ଟରକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଚ ତେ ପ୍ରୀତାଃ ପ୍ରାଣଂ ସ୍ବନୁନ୍ତି ।। ୨.୪।।

ଏଷୋଂଗ୍ନିସ୍ତପତ୍ୟେଷ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏଷ ପର୍ଜନ୍ୟୋ ମଘବାନେଷ ବାୟୁରେଷ
ପୃଥିବୀ ରୟିର୍ଦେବଃ ସଦସଜାମୃତଂ ଚ ଯତ୍ ।। ୨.୫।।

ଅରା ଇବ ରଥନାଭୌ ପ୍ରାଣେ ସର୍ବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ।
ରତୋ ଯଜୁଂଷି ସାମାନି ଯଜ୍ଞଃ କ୍ଷତ୍ରଂ ବ୍ରହ୍ମ ଚ ।। ୨.୬।।

ପ୍ରଜାପତିଶ୍ଚରସି ଗର୍ଭେ ତ୍ବମେବ ପ୍ରତିଜାୟସେ ।
ତୁଭ୍ୟଂ ପ୍ରାଣ ପ୍ରଜାସ୍ତିମା ବଲିଂ ହରନ୍ତି ଯଃ ପ୍ରାଣୈଃ ପ୍ରତିତିଷ୍ଠସି ।। ୨.୭।।

ଦେବାନାମସି ବହ୍ନିତମଃ ପିତୃଣାଂ ପ୍ରଥମା ସ୍ବଧା ।
ଋଷୀଣାଂ ଚରିତଂ ସତ୍ୟମଥର୍ବାଙ୍ଗିରସାମସି ।। ୨.୮।।

ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ତୁଂ ପ୍ରାଣ ତେଜସା ରୁଦ୍ରୋଽସି ପରିରକ୍ଷିତା ।
ତ୍ବମନ୍ତରିକ୍ଷେ ଚରସି ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତୁଂ ଜ୍ୟୋତିଷାଂ ପତିଃ ।। ୨.୯।।

ୟଦା ତ୍ବମଭିବର୍ଷସ୍ୟଥେମାଃ ପ୍ରାଣତେ ପ୍ରଜାଃ ।
ଆନନ୍ଦରୂପାସ୍ତିଷ୍ଠନ୍ତି କାମାୟାନ୍ନଂ ଭବିଷ୍ୟତୀତି ।। ୨.୧୦।।

ବ୍ରାତ୍ୟସ୍ତୁଂ ପ୍ରାଣୈକଋଷିରଭା ବିଶ୍ବସ୍ୟ ସପୂତିଃ ।
ବୟମାଦ୍ୟସ୍ୟ ଦାତାରଃ ପିତା ତ୍ବଂ ମାତରିଶ୍ଚ ନଃ ।। ୨.୧୧।।

ୟା ତେ ତନୁର୍ବାଚି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଯା ଶ୍ରୋତ୍ରେ ଯା ଚ ଚକ୍ଷୁଷି ।
ୟା ଚ ମନସି ସଂତତା ଶିବାଂ ତାଂ କୁରୁ ମୋକ୍ତମୀଃ ।। ୨.୧୨।।

ପ୍ରାଣସ୍ୟେଦଂ ବଶେ ସର୍ବଂ ତ୍ରିଦିବେ ଯତ୍-ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ।
ମାତେବ ପୁତ୍ରାନୁକ୍ଷୟ ଶ୍ରୀଷ୍ଠ ପ୍ରଜ୍ଞାଂ ଚ ବିଧେହି ନ ଇତି ॥ ୨.୧୩॥

॥ ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ॥

॥ ଅଥଃ ତୃତୀୟଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ॥

ଅଥ ହୈନଂ କୌସଲ୍ୟଶ୍ଵାଶ୍ଵଲାୟନଃ ପପ୍ରଚ୍ଛ ।
ଭଗବନ୍-କୁତ ଏଷ ପ୍ରାଣୋ ଜାୟତେ କଥମାୟାତ୍ୟସ୍ମିଚ୍ଛରୀର ଆତ୍ମାନଂ ବା ପ୍ରବିଭଜ୍ୟ
କଥଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତେ କେନୋକ୍ତମତେ କଥଂ ବାହ୍ୟମଭିଧତ୍ଵେ କଥମଧ୍ୟାତୁମିତି ॥ ୩.୧॥

ତସ୍ମୈ ସ ହୋବାଚାତିପ୍ରଶ୍ନାନ୍-ପୃଚ୍ଛସି ବ୍ରହ୍ମିଷ୍ଠୋଽସୀତି ତସ୍ମାତ୍ତ୍ଵେହଂ ବ୍ରବୀମି ॥ ୩.୨॥

ଆତ୍ମନ ଏଷ ପ୍ରାଣୋ ଜାୟତେ ।
ୟଥୈଷା ପୁରୁଷେ ଛାୟୈତସ୍ମିନ୍ନୈତଦାତତଂ ମନୋକୃତେନାୟାତ୍ୟସ୍ମିଚ୍ଛରୀରେ ॥ ୩.୩॥

ୟଥା ସମ୍ରାତେବାଧିକୃତାନ୍-ବିନିଯୁକ୍ତେ ଏତାନ୍-ଗ୍ରାମାନେତାନ୍-ଗ୍ରାମାନପିତିଷ୍ଠସ୍ଵେତ୍ୟେବମେବୈଷ
ପ୍ରାଣ ଇତରାନ୍-ପ୍ରାଣାନ୍-ପୃଥକ୍-ପୃଥକ୍-ଗେବ ସଂନିଧତ୍ଵେ ॥ ୩.୪॥

ପାୟୁପସ୍ତୋଽପାନଂ ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରୋତ୍ରେ ମୁଖନାସିକାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଣଃ ସ୍ଵୟଂ ପ୍ରାତିଷ୍ଠିତେ ମଧ୍ୟେ ତୁ ସମାନଃ ।
ଏଷ ହ୍ୟେତଦ୍ଭୂତମନ୍ନଂ ସମଂ ନୟତି ତସ୍ମାଦେତାଃ ସପ୍ରାର୍ଚ୍ଚିଷୋ ଭବନ୍ତି ॥ ୩.୫॥

ହୃଦି ହ୍ୟେଷ ଆତ୍ମା ।
ଅତ୍ରେିତଦେକଶତଂ ନାତୀନାଂ ତାସାଂ ଶତଂ ଶତମେକୈକସ୍ୟାଂ ଦ୍ଵାସପ୍ତତିର୍ଦ୍ଵାସପ୍ତତିଃ
ପ୍ରତିଶାଖାନାତୀସହସ୍ରାଣି ଭବନ୍ତ୍ୟାସୁ ବ୍ୟାନଶ୍ଚରତି ॥ ୩.୬॥

ଅଥୈକୟୋର୍ଧ୍ୱ ଉଦାନଃ ପୁଣ୍ୟେନ ପୁଣ୍ୟଂ ଲୋକଂ ନୟତି ପାପେନ ପାପମୁକ୍ତାଭ୍ୟାମେବ
ମନୁଷ୍ୟଲୋକମ୍ ।। ୩.୭।।

ଆଦିତ୍ୟୋ ହ ବୈ ବାହ୍ୟଃ ପ୍ରାଣ ଉଦୟତ୍ୟେଷ ହ୍ୟେନଂ ଚାକ୍ଷୁଷଂ ପ୍ରାଣମନୁଗୃହ୍ଣାନଃ ।
ପୃଥିବ୍ୟାଂ ଯା ଦେବତା ଶ୍ରେଷ୍ଠା ପୁରୁଷସ୍ୟାପାନମବଷ୍ଟଭ୍ୟାନ୍ତରା ଯଦାକାଶଃ ସ ସମାନୋ
ବାୟୁର୍ବ୍ୟାନଃ ।। ୩.୮।।

ତେଜୋ ହ ବା ଉଦାନସ୍ତସ୍ମାଦୁପଶାନ୍ତତେଜଃ ।
ପୁନର୍ଭବମିନ୍ଦ୍ରିୟୈର୍ମନସି ସଂପଦ୍ୟମାନୈଃ ।। ୩.୯।।

ୟଈଉସ୍ତେନୈଷ ପ୍ରାଣମାୟାତି ପ୍ରାଣସ୍ତେଜସା ଯୁକ୍ତଃ ସହାତ୍ମନା
ତଥାସଂକଳ୍ପିତଂ ଲୋକଂ ନୟତି ।। ୩.୧୦।।

ୟ ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍ପ୍ରାଣଂ ବେଦ ନ ହାସ୍ୟ ପ୍ରଜା ହୀୟତେଽମୃତୋ
ଭବତି ତଦେଷଃ ଶ୍ଲୋକଃ ।। ୩.୧୧।।

ଉତ୍ପତ୍ତିମାୟତିଂ ସ୍ଥାନଂ ବିଭୁତ୍ୱଂ ଚୈବ ପଞ୍ଚଧା ।
ଅଧ୍ୟାତ୍ମଂ ଚୈବ ପ୍ରାଣସ୍ୟ ବିଜ୍ଞାୟାମୃତମଶୁତେ ବିଜ୍ଞାୟାମୃତମଶୁତ ଇତି ।। ୩.୧୨।।

।। ଇତି ତୃତୀୟଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ।।

।। ଅଧଃ ଚତୁର୍ଥଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ।।

ଅଥ ହୈନଂ ସୌର୍ଯ୍ୟାୟାଶି ଗାର୍ଗ୍ୟଃ ପପ୍ରଚ୍ଛ ।
ଭଗବନ୍ନେତସ୍ମିନ୍ପୁରୁଷେ କାନି ସ୍ୱପନ୍ତି କାନ୍ୟସ୍ମିନ୍ ଜାଗ୍ରତି କତର ଏଷ ଦେବଃ
ସ୍ୱପ୍ନାନ୍ପଶ୍ୟତି କସ୍ୟୈତସ୍ମୁଖଂ ଭବତି କସ୍ମିନ୍ ସର୍ବେ ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଭବନ୍ତି ।। ୪.୧।।

ତସ୍ମିନ୍ ସ ହୋବାଚ, ଯଥା ଗାର୍ଗ୍ୟ ମରୀଚୟେର୍କସ୍ୟାସ୍ତଂ ଗଚ୍ଛତଃ ସର୍ବା ଏତସ୍ମିନ୍ ସ୍ତେଜୋମଣ୍ଡଳ
ଏକୀଭବନ୍ତି ତାଃ ପୁନଃ ପୁନରୁଦୟତଃ ପ୍ରତରନ୍ତ୍ୟେବଂ ହ ବୈ ତସୂର୍ବଂ ପରେ ଦେବେ
ମନସ୍ୟେକୀଭବତି ।

ତେନ ତହ୍ୟେଷ ପୁରୁଷୋ ନ ଶୃଣୋତି ନ ପଶ୍ୟତି ନ ଜିହ୍ଵତି ନ ରସୟତେ ନ ସ୍ଵଶତେ ନାଭିବଦତେ
ନାଦତ୍ତେ ନାନନ୍ଦୟତେ ନ ବିସ୍ଫୁଜତେ ନେୟାୟତେ ସ୍ଵପିତୀତ୍ୟାଚକ୍ଷତେ ॥ ୪.୭॥

ପ୍ରାଣାଗ୍ନୟ ଏବୈତସ୍ମିନ୍ ପୁରେ ଜାଗ୍ରତି ।

ଗାର୍ହପତ୍ୟା ହ ବା ଏଷୋଽପାନୋ ବ୍ୟାନୋଽନ୍ନାହାର୍ଯ୍ୟପଚନୋ ଯଜ୍ଞାହ୍ଵପତ୍ୟାତ୍-ପ୍ରଣୀୟତେ
ପ୍ରଣୟନାଦାହବନୀୟଃ ପ୍ରାଣଃ ॥ ୪.୩॥

ୟଦୁଚ୍ଛାସନିଃଶ୍ଵାସାବେତାବାହୁତୀ ସମଂ ନୟତୀତି ସ ସମାନଃ ।

ମନୋ ହ ବାବ ଯଜମାନ ଇଷ୍ଠଫଲମେବୋଦାନଃ ସ ଏନଂ ଯଜମାନମହରହର୍ବ୍ରହ୍ମ ଗମୟତି ॥ ୪.୪॥

ଅତ୍ରେଷ ଦେବଃ ସ୍ଵପ୍ନେ ମହିମାନମନୁଭବତି, ଯଦୃଷ୍ଠଂ ଦୃଷ୍ଠମନୁପଶ୍ୟତି,

ଶୁତଂ ଶୁତମେବାର୍ଥମନୁଶୃଣୋତି, ଦେଶଦିଗନ୍ତରୈଷ୍ଠ ପ୍ରତ୍ୟନୁଭୂତଂ ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରତ୍ୟନୁଭବତି,
ଦୃଷ୍ଠଂ ଚାଦୃଷ୍ଠଂ ଚ ଶୁତଂ ଚାଶୁତଂ ଚାନୁଭୂତଂ ଚାନନୁଭୂତଂ ଚ ସଜାସଜ ସର୍ବଂ ପଶ୍ୟତି ସର୍ବଃ
ପଶ୍ୟତି ॥ ୪.୫॥

ସ ଯଦା ତେଜସାଭିଭୂତୋ ଭବତ୍ୟତ୍ରେଷ ଦେବଃ ସ୍ଵପ୍ନାନୁ

ପଶ୍ୟତ୍ୟଥ ଯଦୈତସ୍ମିନ୍ନିରୀର ଏତସ୍ମିନ୍ ଭବତି ॥ ୪.୬॥

ସ ଯଥା ସୋଭ୍ୟ ବୟାଂସି ବସୋବୃକ୍ଷଂ ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠନ୍ତେ ।

ଏବଂ ହ ବୈ ତସୂର୍ବଂ ପର ଆତ୍ମନି ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠତେ ॥ ୪.୭॥

ପୃଥିବୀ ଚ ପୃଥିବୀମାତ୍ରା ତାପଶ୍ଚାପୋମାତ୍ରା ଚ ତେଜଶ୍ଚ ତେଜୋମାତ୍ରା ଚ
ବାୟୁଶ୍ଚ ବାୟୁମାତ୍ରା ତାକାଶଶ୍ଚାକାଶମାତ୍ରା ଚ ଚକ୍ଷୁଶ୍ଚ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟଂ
ଚ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଚ ଶ୍ରୋତବ୍ୟଂ ଚ ଘ୍ରାଣଂ ଚ ଘ୍ରାତବ୍ୟଂ ଚ ରସଶ୍ଚ
ରସଯିତବ୍ୟଂ ଚ ତ୍ୱକ୍ ଚ ସ୍ପର୍ଶଯିତବ୍ୟଂ ଚ ବାକ୍ ଚ ବକ୍ତବ୍ୟଂ ଚ ହସ୍ତୌ
ତାଦାତବ୍ୟଂ ଚୋପସ୍ଥଶ୍ଚାନନ୍ଦଯିତବ୍ୟଂ ଚ ପାୟୁଶ୍ଚ ବିସର୍ଜୟିତବ୍ୟଂ ଚ
ପାଦୌ ଚ ଗନ୍ତବ୍ୟଂ ଚ ମନଶ୍ଚ ମନ୍ତବ୍ୟଂ ଚ ବୁଦ୍ଧିଶ୍ଚ ବୋଦ୍ଧବ୍ୟଂ
ଚାହଙ୍କାରଶ୍ଚାହଂକର୍ତବ୍ୟଂ ଚ ଚିତ୍ତଂ ଚ ଚେତୟିତବ୍ୟଂ ଚ ତେଜଶ୍ଚ
ବିଦ୍ୟୋତୟିତବ୍ୟଂ ଚ ପ୍ରାଣଶ୍ଚ ବିଧାରୟିତବ୍ୟଂ ଚ ॥ ୪.୮ ॥

ଏଷ ହି ଦ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତୃଷ୍ଟା ଶ୍ରୋତା ଘ୍ରାତା ରସଯିତା ମନ୍ତା ବୋଦ୍ଧା କର୍ତ୍ତା ବିଜ୍ଞାନାତ୍ତ୍ୱା ପୁରୁଷଃ ।
ସ ପରେକ୍ଷର ଆତ୍ମନି ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠତେ ॥ ୪.୯ ॥

ପରମେବାକ୍ଷରଂ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତେ ସ ଯୋ ହ ବୈ ତଦଚ୍ଛାୟମଶରୀରମଲୋହିତଂ
ଶୁଭ୍ରମକ୍ଷରଂ ବେଦୟତେ ଯସ୍ତୁ ସୋମ୍ୟ ସ ସର୍ବଜ୍ଞଃ ସର୍ବୋ ଭବତି ।
ତଦେଷ ଶ୍ଲୋକଃ ॥ ୪.୧୦ ॥

ବିଜ୍ଞାନାତ୍ତ୍ୱା ସହ ଦେବୈଶ୍ଚ ସର୍ବୈଃ ପ୍ରାଣା ଭୂତାନି ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠନ୍ତି ଯତ୍ତ ।
ତଦକ୍ଷରଂ ବେଦୟତେ ଯସ୍ତୁ ସୋମ୍ୟ ସ ସର୍ବଜ୍ଞଃ ସର୍ବମେବାବିବେଶେତି ॥ ୪.୧୧ ॥

॥ ଇତି ଚତୁର୍ଥଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ॥

॥ ଅଥଃ ପଞ୍ଚମଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ॥

ଅଥ ହୈନଂ ଶୈବ୍ୟଃ ସତ୍ୟକାମଃ ପପ୍ରଚ୍ଛ ।
ସ ଯୋ ହ ବୈ ତଦ୍-ଭଗବନ୍ନୁଷ୍ଠେଷୁ ପ୍ରାୟଶାନ୍ତମୋକ୍ଷାରମଭିଧ୍ୟାୟାତ ।
କତମଂ ବାବ ସ ତେନ ଲୋକଂ ଜୟତୀତି ॥ ୫.୧ ॥

ତସ୍ମିନ୍ନି ସ ହୋବାଚ ଏତଦ୍ୱୈ ସତ୍ୟକାମ ପରଂ ଚାପରଂ ଚ ବ୍ରହ୍ମ
ୟଦୋଂକାରସ୍ତସ୍ମାଦ୍ୱିଦ୍ୱାନେତେନୈବାୟତନେନୈକତରମନ୍ୱେତି ।। ୫.୨।।

ସ ଯଦ୍ୟେକମାତ୍ରମଭିଧ୍ୟାୟାତ ସ ତେନୈବ ସଂବେଦିତସ୍ତୃଷ୍ଣମେବ ଜଗତ୍ୟାମଭିସଂପଦ୍ୟତେ ।
ତମୃତୋ ମନୁଷ୍ୟଲୋକମୁପନୟନ୍ତେ ସ ତତ୍ର ତପସା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ସଂପନ୍ନୋ
ମହିମାନମନୁଭବତି ।। ୫.୩।।

ଅଥ ଯଦି ଦ୍ୱିମାତ୍ରେଣ ମନସି ସଂପଦ୍ୟତେ ସୋଽନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଯଜୁର୍ଭିରୁନ୍ନୀୟତେ ସୋମଲୋକମ୍ ।
ସ ସୋମଲୋକେ ବିଭୂତିମନୁଭୂୟ ପୁନରାବର୍ତତେ ।। ୫.୪।।

ୟଃ ପୁନରେତଂ ତ୍ରିମାତ୍ରେଣୋମିତ୍ୟେତେନୈବାକ୍ଷରେଣ ପରଂ
ପୁରୁଷମଭିଧ୍ୟାୟାତ ସ ତେଜସି ସୂର୍ଯ୍ୟେ ସଂପନ୍ନଃ ।
ୟଥା ପାଦୋଦରସ୍ତ୍ରତା ବିନିର୍ମୂତ୍ୟତ ଏବଂ ହ ବୈ ସ ପାପୁନା ବିନିର୍ମୂକ୍ତଃ
ସ ସାମଭିରୁନ୍ନୀୟତେ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ସ ଏତସ୍ମାଜ୍ଜୀବନ୍ନାନାପୁରାପୁରଂ ପୁରିଶୟଂ ପୁରୁଷମୀକ୍ଷତେ ।
ତଦେତୌ ଶ୍ଳୋକୌ ଭବତଃ ।। ୫.୫।।

ତିସ୍ରୋ ମାତ୍ରା ମୃତ୍ୟୁମତ୍ୟଃ ପ୍ରୟୁକ୍ତା ଅନ୍ୟୋନ୍ୟସକ୍ତାଃ ଅନବିପ୍ରୟୁକ୍ତାଃ ।
କ୍ରିୟାସୁ ବାହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରମଧ୍ୟମାସୁ ସମ୍ୟକ୍ପ୍ରୟୁକ୍ତାସୁ ନ କମ୍ପତେ ଜ୍ଞଃ ।। ୫.୬।।

ରଗ୍ଭିରେତଂ ଯଜୁର୍ଭିରନ୍ତରିକ୍ଷଂ ସାମଭିର୍ଯଜ୍ଞବୟୋ ବେଦୟନ୍ତେ
ତମୋଂକାରେଣୈବାୟତନେନାନ୍ୱେତି ବିଦ୍ୱାନ୍ୟଞ୍ଜ୍ଞାନ୍ତମଜରମମୃତମଭୟଂ ପରଂ ଚେତି ।। ୫.୭।।

।। ଇତି ପଞ୍ଚମଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ।।

॥ ଅଥ ଷଷ୍ଠ ପ୍ରଶ୍ନ ॥

ଅଥ ହୈନଂ ସୁକେଶା ଭାରଦ୍ବାଜଃ ପପ୍ରୁଷ୍ଠ ।

ଭଗବନ୍ ହିରଣ୍ୟନାଭଃ କୌସଲ୍ୟୋ ରାଜପୁତ୍ରୋ ମାମୁପେତ୍ୟେତଂ ପ୍ରଶ୍ନମପୃଚ୍ଛତ ।

ଷୋଡଶକଲଂ ଭାରଦ୍ବାଜ ପୁରୁଷଂ ବେଦ୍ମ, ତମହଂ କୁମାରମବ୍ରୁବଂ ନାହମିମଂ ବେଦ ।

ୟଦ୍ୟହମିମମବେଦିଷଂ କଥଂ ତେ ନାବକ୍ଷ୍ୟମିତି ।

ସମୁଲୋ ବା ଏଷ ପରିଶୁଷ୍ୟତି ଯୋଃନୃତମଭିବଦତି ତସ୍ମାନ୍ନାର୍ହାମ୍ୟନୃତଂ ବକୁମ୍ ।

ସ ତୁଷ୍ଠୀଂ ରଥମାରୁହ୍ୟ ପ୍ରବବ୍ରାଜ । ତଂ ତ୍ବା ପୃଚ୍ଛାମି କ୍ବାସୌ ପୁରୁଷ ଇତି ॥ ୬.୧॥

ତସ୍ମୈ ସ ହୋବାଚ ।

ଇହୈବାନ୍ତଃଶରୀରେ ସୋମ୍ୟ ସ ପୁରୁଷୋ ଯୁସ୍ମିନ୍ନେତାଃ ଷୋଡଶକଲାଃ ପ୍ରଭବନ୍ତିତି ॥ ୬.୨॥

ସ ଇକ୍ଷାଂଚକ୍ରେ ।

କସ୍ମିନ୍ନହମୁକ୍ରାନ୍ତେ ଉକ୍ରାନ୍ତୋ ଭବିଷ୍ୟାମି କସ୍ମିନ୍ନା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାସ୍ୟାମିତି ॥ ୬.୩॥

ସ ପ୍ରାଣମସୃଜତ ପ୍ରାଣାଛ୍ଛଦାଂ ଖଂ ବାୟୁର୍ଜ୍ୟୋତିରାପଃ ପୃଥିବୀହିୟଂ

ମନୋଽନ୍ନମନ୍ନାଦ୍ବୀର୍ଯ୍ୟଂ ତପୋ ମନ୍ତ୍ରାଃ କର୍ମ ଲୋକା ଲୋକେଷୁ ଚ ନାମ ଚ ॥ ୬.୪॥

ସ ଯଥେମା ନଦ୍ୟଃ ସ୍ୟନ୍ମାନାଃ ସମୁଦ୍ରାୟଶାଃ ସମୁଦ୍ରଂ ପ୍ରାପ୍ୟାସ୍ତ୍ରଂ

ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଭିଦ୍ୟେତେ ତାସାଂ ନାମରୂପେ ସମୁଦ୍ର ଇତ୍ୟେବଂ ପ୍ରୋଚ୍ୟତେ ।

ଏବମେବାସ୍ୟ ପରିଦ୍ରଷ୍ଟୁରିମାଃ ଷୋଡଶକଲାଃ ପୁରୁଷାୟଶାଃ ପୁରୁଷଂ ପ୍ରାପ୍ୟାସ୍ତ୍ରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି

ଭିଦ୍ୟେତେ ତାସାଂ ନାମରୂପେ ପୁରୁଷ ଇତ୍ୟେବଂ ପ୍ରୋଚ୍ୟତେ ସ ଏଷୋଽକଲୋଽମୃତୋ ଭବତି ।

ତଦେଷ ଶ୍ଳୋକଃ ॥ ୬.୫॥

ଅରା ଇବ ରଥନାଭୌ କଲା ଯୁସ୍ମିନ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତାଃ ।

ତଂ ବେଦ୍ୟଂ ପୁରୁଷଂ ବେଦ ଯଥ ମା ବୋ ମୃତ୍ୟୁଃ ପରିବ୍ୟଥା ଇତି ॥ ୬.୬॥

ତାନ୍-ହୋବାଚୈତାବଦେବାହମେତପୁରଂ ବ୍ରହ୍ମ ବେଦ ନାତଃ ପରମସ୍ତୀତି ॥ ୬.୭॥

ତେ ତମର୍ଚ୍ଚୟନ୍ତସ୍ତୁଂ ହି ନଃ ପିତା ଯୋଃସ୍ଥାକମବିଦ୍ୟାୟାଃ ପରଂ ପାରଂ ତାରୟସୀତି ।
ନମଃ ପରମରଞ୍ଜିତେୟା ନମଃ ପରମରଞ୍ଜିତ୍ୟଃ ॥ ୬.୮॥

॥ ଇତି ଷଷ୍ଠଃ ପ୍ରଶ୍ନଃ ॥

ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ତ୍ତେଭିଃ ଶୃଣୁୟାମ ଦେବା ଭଦ୍ରଂ ପଶ୍ୟେମାକ୍ଷତିର୍ଯଜତ୍ରାଃ ।
ହିରୈରଜ୍ଞୈସ୍ତୁଷ୍ଟୁବାଂସସ୍ତନୁଭିର୍ବ୍ୟଶେମ ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ ॥
ସ୍ୱସ୍ତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବାଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନଃ ପୁଷା ବିଶ୍ୱବେଦାଃ ।
ସ୍ୱସ୍ତି ନସ୍ତ୍ରାକ୍ଷ୍ୟୋ ଅରିଷ୍ଟନେମିଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନୋ ବୃହସ୍ପତିର୍ଦଧାତୁ ॥
ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ॥

॥ ଇତି ଅଧର୍ବବେଦୀୟା ପ୍ରଶ୍ନୋପନିଷତ୍-ସମାପ୍ତା ॥

